

Крупеня Володимир Ілліч, Просоленко Наталія Василівна
Харківська медична академія післядипломної освіти, м. Харків

Каук Оксана Іванівна

Харківський національний медичний університет, м. Харків

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному суспільстві відбувається підвищення вимог до фахівців, зокрема до їхньої активності і відповідальності відносно власного професійного й особистісного розвитку. Психологічна готовність майбутніх лікарів до професійної діяльності є проявом і показником їхньої професійної компетентності.

Поняття «готовність», на думку, С. Максименка, є цілеспрямованим вираженням особистості, що містить її переконання, погляди, мотиви, почуття, волю та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки [1, с. 18]. Така готовність досягається в процесі моральної, психологічної та професійної підготовки і є результатом різнобічного розвитку особистості з урахуванням вимог, зумовлених особливостями професійної діяльності.

К. Платонов [2, с. 28], розглядає готовність як особливий психічний стан, що забезпечує високу дієздатність. Науковець стверджує, що готовність виступає в різних значеннях (широкому, більш конкретному, найбільш конкретному). У більш широкому значенні – це бажання працювати, розуміння необхідності брати участь у трудовій діяльності, в конкретному – це потреба в праці; найбільш конкретному – результат психологічної підготовки та психологічної мобілізації.

В. Крутецький [3, с.76] визначає готовність як придатність до діяльності, що виражається в активному позитивному ставленні до неї, схильності займатися нею, переходить на високому рівні розвитку в пристрасну захопленість.

За своєю суттю готовність – це єдність стійких і ситуативних установок на активні і відповідні дії. Вона допомагає молодому спеціалісту успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, зберігати самоконтроль і перебудовуватись в залежності від появи непередбачуваних ситуацій. Психологічна готовність – вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці і подальшого професійного удосконалення кваліфікації майбутнього спеціаліста.

Психологічна готовність є сукупністю інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових сторін психіки людини. І саме вони, їх специфіка, визначатимуть стан готовності до конкретної професійної діяльності (О. Савицька) [4, с. 243-244].

Готовність до професійної діяльності майбутніх лікарів ґрунтується на теоретичній готовності (інтелектуальній підготовленості), усвідомленні мотивів і потреб майбутнього фахівця, що у сукупності визначають її результативність та здатність застосовувати набуті знання при виконанні професійних обов'язків.

Учені по-різному підходять до визначення структурних компонентів готовності до діяльності. М. Дьяченко і Л. Кандибович [5, с. 78-80], вивчаючи структурні компоненти готовності майбутнього фахівця до складних видів діяльності, виділяють наступні компоненти:

- *мотиваційний* – усвідомлення своїх потреб, інтересів, вимог суспільства, колективу;
- *орієнтаційний* – усвідомлення цілей, реалізація яких забезпечить розв'язання певного завдання, осмислення й оцінка умов, за яких відбудуватимуться майбутні дії, актуалізація досвіду, пов'язаного в минулому з виконанням завдань і вимог подібного характеру;
- *операційний* – визначення на основі досвіду та оцінки намічених умов діяльності, найбільш вірогідних способів розв'язання завдань або дотримання вимог (володіння методами і прийомами діяльності, знаннями,

навичками, вміннями, розумовими антиципаціями, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо);

- *вольовий* – мобілізація сил у відповідності з умовами праці та завданням; самоконтроль, самонавіювання в процесі досягнення цілей;
- *оцінний* – оцінка співвідношення власних можливостей, рівня домагань та міри досягнення певного результату.

Суть психологічної готовності майбутніх лікарів до професійної діяльності становлять: моральні та психологічні якості і можливості особистості; відношення свідомості і поведінки, суб'єктивності і об'єктивності свідомості. Зміст психологічної готовності складають інтегральні характеристики особистості, що включають в себе інтелектуальні, емоційні і вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички, професійні здібності.

Спираючись на наявні дослідження вважаємо, що психологічна готовність майбутніх лікарів до професійної діяльності є цілеспрямованим вираженням особистості із чітко визначеними рисами-призначеннями:

- сукупність інтелектуальних, емоційних, мотиваційних та вольових сторін психіки особистості;
- забезпечуваність використання набутих психологічних та професійних знань та професійних комунікативних умінь і навичок, досвіду;
- професійні якості;
- сприяє задоволенню та усвідомленню суспільного значення власної професійної діяльності.

Така готовність досягається в процесі підготовки майбутнього лікаря до професійної діяльності, передбачає активну самоосвіту та професійний саморозвиток. Змістом психологічної готовності є інтегральні характеристики особистості майбутніх лікарів, що включають у себе такі компоненти: особистісний, когнітивний та рефлексивний.

Особистісний компонент – обумовлений мотивацією студента до професійної діяльності, особистісними цінностями, сформованістю вольових

та професійних якостей. Цей компонент забезпечує усвідомлений професійний розвиток майбутніх лікарів; сприяє ефективній діяльності, професійній і особистісній самореалізації.

Він передбачає високий рівень мотивації майбутнього лікаря до професійної діяльності, сформованість ціннісних орієнтацій та розвиток емоційної сфери фахівця.

Мотиваційна складова особистісного компоненту психологічної готовності виражає усвідомлену мотивацію студента або лікаря-інтерна до професійної діяльності. Мотивація обумовлена професійними інтересами майбутнього лікаря, ціннісними орієнтаціями та ідеалами, забезпечує ефективний саморозвиток особистості.

Рівень розвитку мотиваційного компоненту визначає бажання майбутнього лікаря займатись професійним саморозвитком, використовувати свої можливості і здібності. Ступінь сформованості професійного інтересу визначає характер роботи майбутнього лікаря над собою з метою використання своїх можливостей і здібностей. Цей компонент визначає ставлення фахівця до професійної діяльності.

Когнітивний компонент психологічної готовності майбутніх лікарів до професійної діяльності об'єднує сукупність професійних знань (широта, глибина, системність), умінь (оволодіння професійною діяльністю), що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності лікаря.

Рефлексивний компонент психологічної готовності майбутніх лікарів до професійної діяльності характеризує пізнання й аналіз лікарем явищ власної свідомості та діяльності. Реалізується цей компонент через здатність до саморозуміння, оцінки своєї підготовки до професійної діяльності, здатність до прогнозування й адекватної оцінки своїх дій та їх результату; здатність до саморозвитку та самовдосконалення.

Психологічна готовність допомагає майбутнім лікарям виконувати професійні обов'язки, правильно використовувати набуті професійні знання, уміння та навички. Формування психологічної готовності в майбутніх лікарів

до професійної діяльності здійснюється в умовах спеціально організованої навчальної діяльності, спрямованої на розвиток самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, оволодіння теоретичними знаннями та практичними професійними вміннями і навичками. Під час професійного становлення майбутніх лікарів психологічна готовність стає їхньою стійкою якістю, передбачає високий рівень виконання професійних обов'язків.

Отже, про сформовану психологічну готовність майбутніх лікарів до професійної діяльності можна говорити лише за умови розвитку в них мотиваційних, когнітивних та професійних знань, умінь і навичок, що відповідають особливостям, змісту та вимогам професійної діяльності.

Перелік використаних джерел:

1. Максименко С. Д. Психологія в соціологічній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури: [навчальний посібник] / С. Д. Максименко. – К. : Наукова думка, 1999. – 216 с.
2. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий: учеб. пособие / К. К. Платонов. – М. : Высш. школа, 1984. – 175 с.
3. Крутецкий В. А. Психология: [учебник] / В. А. Крутецкий. – М. : Просвещение, 1980. – 352 с.
4. Савицька О. В. Формування готовності студентів до входження у професійне середовище / О. В. Савицька // Збірник наукових праць «Педагогічний процес: теорія і практика». Випуск 5. – К. : «Екмо», 2006. – С. 242 – 247.
5. Дьяченко М. И. Психология высшей школы: учебное пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. Минск: Университетское. - 1993. - 368 с.